

- ди. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. – 278 с.
15. Ильяшенко С.Н. Формирование целевого рынка (Инвестиционная стратегия) // Бизнес Информ. – 1998. – № 21-22. – С. 52-54.
16. Волков О.И., Денисенко М.П., Гречан А.П. та ін. Економіка й організація інноваційної діяльності. – К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 960 с.
17. Ильяшенко С.Н., Божкова В.В., Прокопенко О.В. Сравнительный анализ механизмов инвестирования в развитие рыночных возможностей отечественных предприятий // Механізми регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. – Т.1: Еколого-економічні проблеми інноваційних процесів. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, 1999. – С. 73-81.
18. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 “Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р.”
19. Гончаров С.М., Кушнір Н.Б. Глумачний словник економіста / За ред. проф. С.М. Гончарова. – Рівне: НУВГП, 2008. – 264 с.

Поступила до редакції 20.10.08

© О.М. Бойко, 2008

УДК 338.32.001.76

Ю.М. Могилов*

ІННОВАЦІЙНІ РЕСУРСИ, СТРУКТУРИЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Подані теоретичні визначення інноваційних ресурсів, їх структуризація в залежності від рівнів інноваційної діяльності. Визначено ресурсну складову інноваційного потенціалу та підходи до його складу, представлені методи оцінки інноваційного потенціалу підприємства.

Представлены теоретические определения инновационных ресурсов, их структуризация в зависимости от уровней инновационной деятельности. Определена ресурсная составляющая инновационного потенциала и подходы к его составу, представлены методы оценки инновационного потенциала предприятия.

Постановка проблеми. Основу стійкого економічного зростання підприємств на сучасному етапі є перехід їх на шлях розвитку інноваційної діяльності. Завдяки функціонуванню і розвитку інноваційного потенціалу на підприємствах створюються умови ефективного та раціонального їх функціонування і розвитку.

Аналіз публікацій. Питання теоретичного визначення інноваційних ресурсів підприємств, їх структуризації та методів оцінки інноваційного потенціалу присвячена достатня кількість публікацій вітчизняних авторів [1; 2; 5; 7]. Проте не запропоновано виділення складових інноваційного потенціалу.

Метою статті є розроблення рівнів інноваційної діяльності підприємства через

інноваційну політику, визначення ресурсної складової інноваційного потенціалу та методів оцінки інноваційного потенціалу підприємства, переваг і недоліків, які містять в собі кожний підхід і метод.

Для досягнення мети автором вирішені наступні задачі:

визначено головне завдання економічного зростання українських підприємств;

розглянуто сутність інноваційного потенціалу як економічної категорії;

визначені рівні ресурсного потенціалу підприємства;

визначені рівні потенціалу, через інноваційну політику;

визначені складові інноваційного потенціалу

* Могилов Ю.М. – доцент кафедри економіки підприємства Західнодонбаського інституту економіки і управління, м. Павлоград.

та їх цілеспрямоване призначення;

запропоновані підходи до визначення інноваційного потенціалу;

визначені переваги і недоліки підходів до оцінки вартості інновацій;

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку економічне зростання підприємств неможливе без використання у виробництві останніх досягнень науки і техніки, інновацій в організаційній і управлінській діяльності. Нововведення в економіці підприємства впливають на розвиток виробничих сил, сприяють підвищенню ефективності виробництва, рівня обізнаності населення, зростанню якості життя, що збільшує можливості розвитку підприємства. Головним завданням економічного зростання українських підприємств є ефективне використання інноваційного потенціалу.

Розвиток інноваційного потенціалу підприємства має велике значення для вирішення стратегічних завдань, як у внутрішньому так і зовнішньому середовищі функціонування.

Інноваційний потенціал підприємств має велике значення по обґрунтуванню інноваційної політики держави, комплексу науково – технічних і інноваційних програм. Сучасні економічні теорії запозичили термін «потенціал» з фізики, де він визначає кількість енергії, яка накопичена системою та яку вона здібна реалізувати в роботі.

Потенціал (від лат. *potentia* – сила) у широкому розумінні означає: засоби, запаси, джерела, які є в наявності і мають бути використані для досягнення цілі або рішення будь – якої задачі у конкретній області. На сьогодні не існує однозначного представлення в тому, які економічні сфери зафіксовані в даному понятті.

До розгляду сутності інноваційного потенціалу необхідно підходити як до економічної категорії, яка є ієрархічно організованою системою відносин, що знаходяться у різній стадії наближення до сутності потенціалу. При цьому розкривається сукупність суб'ординованих та скоординованих відносно одна одної категорій, які визначають відповідні економічні відносини, що характеризує багаторівневу сутність інноваційного потенціалу.

Інноваційний потенціал, що об'єднує в собі просторові, так і тимчасові характеристики, концентрує одночасно три рівні зв'язків і відносин:

по перше, він відображає минуле, тобто сукупність властивостей, нагромаджених системою в процесі її становлення і таких, що зумовлюють можливість до її функціонування та розвитку – набуває значення поняття “ресурс”;

по друге, він характеризує рівень практично-

го застосування і використання наявних можливостей і збігається з поняттям “резерв”;

по третє, він орієнтується на розвиток (на майбутнє), інноваційний потенціал містить (як можливі) елементи майбутнього розвитку [7].

При формуванні ресурсної бази інноваційного потенціалу, створення продукції, інноваційної діяльності та формування її економічних результатів, які характеризують відповідний ресурсний потенціал інноваційної діяльності (I рівень економічних відносин), інноваційний процес (II рівень) та виробництво (III рівень), що зображено на рис. 1 [6].

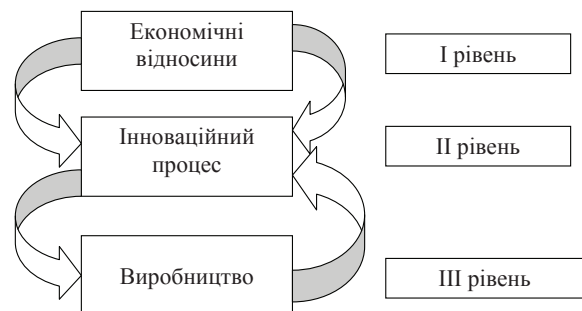

Рис. 1. Рівні ресурсного потенціалу інноваційної діяльності

На нашу думку, сьогодні можна запропонувати наступні рівні інноваційного потенціалу, які виражені через інноваційну політику і зображені на рис. 2 [3].

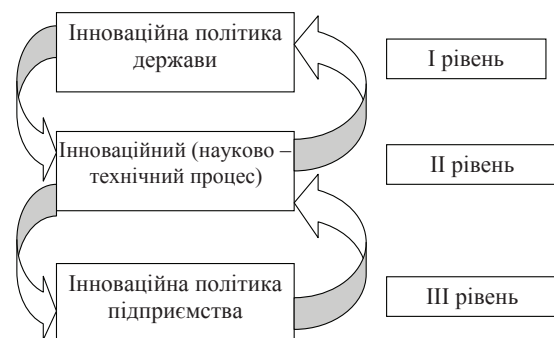

Рис. 2. Рівні інноваційного потенціалу

Стан інноваційного потенціалу розглядається в цілісній органічній системі «наука – інновація – виробництво».

Потенціал кожного елементу системи досягає максимальної ефективності за умов тісної взаємодії з потенціалами інших елементів.

Інноваційний потенціал іноді трактується як ресурсний (сукупність ресурсів). Проте в різних умовах використання ресурсів не дає однакових економічних результатів. Інноваційний потенціал містить невикористані, скриті можливості нако-

пичених ресурсів, які можуть бути приведені в дію для досягнення цілей економічних суб'єктів.

Із інноваційного потенціалу ресурсних елементів за їх функціональною роллю в інноваційному процесі можливо виділити: кадрову, техніко – технологічну, інформаційну, організаційну, фінансову, матеріальну складові. Формування ті використання інноваційного потенціалу можливе за умов наявності відповідної комбінації ресурсів.

Готовність підприємства до сприйняття інновацій можна здійснити за допомогою складових інноваційного потенціалу, де ресурси підприємства визначаються як засоби, необхідні для досягнення цілей опанування та реалізації нововведень, що зображено на рис. 3 [5].

Серед складових інноваційного потенціалу доцільно виділити:

здатність до своєчасного виявлення актуальних інноваційних проблем, потреб та запитів потенційних споживачів;

здатність до конкурентних ідей по створенню нових продуктів і технологій;

здатність ефективного функціонування за рахунок раціонального використання інноваційного потенціалу;

здатність забезпечити розробку та реалізацію програми технічного і організаційного розвитку (реструктуризації) підприємства;

здатність приймати рішення стосовно інновацій;

здатність визначати ризик від обґрунтування та впровадження інновацій на підприємстві;

здатність оцінювати ефективність і раціональність впровадження інновацій на підприємстві [4].

Рис. 3. Ресурсна складова інноваційного потенціалу підприємства

Основу інноваційного потенціалу підприємства складають кадрові, фінансові та матеріально – технічні складові, науково – технічні і інтелектуальні властивості підприємства.

Кадрова складова інноваційного потенціалу підприємства виконує дослідження кваліфікаційного та демографічного складу, стану плинності та характеру планування робіт,

здатність адаптуватися до змін.

Фінансоваскладові інноваційного потенціалу виконує функції:

забезпечення надходження фінансових засобів;

забезпечення «еластичності» надходження фінансових ресурсів;

вплив на інноваційні процеси;

створення стимулів і умов для розвитку інновацій;

вплив на вибір тематики інноваційних проектів;

стимулювання ефективності формування витрат на інновації;

оцінювання ефективності вкладення коштів в інноваційні проекти.

Матеріально – технічним ресурсам у процесі формування інноваційного потенціалу належить важлива роль у процесі формування інноваційного потенціалу підприємства, тому що вони є речовою основою, та визначають техніку – технологічну базу потенціалу. Матеріально – технічні ресурси являють собою інвестиційні ресурси, які створюються в галузях, які виготовляють засоби виробництва. Інноваційний потенціал істотно залежить від обмежених матеріально – природних ресурсів. Тому необхідно спрямовувати інноваційний потенціал на створення нематеріальних нововведень, які дозволяють максимально використовувати сировину, нові матеріали, утилізувати відходи, відповідно з екологічними вимогами суспільства.

Управління інноваційною діяльністю у загальному вигляді – це складний механізм дії керуючої системи, яка створює для нього сприятливі умови та можливості розвитку і досягнення ефективного результату. Обізнане та цілеспрямоване управління розвитком інноваційного потенціалу підприємства визначає такі особливості:

узгодження змісту, структури та динаміки ресурсної бази;

розширення варіантів використання ресурсів;

підвищення ролі можливостей;

посилення ролі держави у використанні інноваційних ресурсів;

інтенсифікація використання інноваційних

ресурсів та НТП з метою забезпечення стійкого економічного росту [1].

У процес організації виробництва ресурси не можуть знаходитися у стані сукупності, у вигляді набору. Їх використання має бути орієнтоване на досягнення цілі, таким чином ресурси орієнтовані та організовані на реалізацію потреб суспільства і суб'єктів ринку.

Ресурсний потенціал необхідно розглядати зі сторони їх цільового призначення, як частини інноваційного потенціалу системи економічного розвитку ринкових відносин.

Інноваційний потенціал реалізується у ринковій сфері не тільки в матеріально – речовій частині ресурсів та в соціально – економічних формах їх використання у процесі визначення цілей суб'єктів, які приймають участь в інноваційному процесі. Реалізація інноваційного потенціалу підприємства у ринковому середовищі залежить не стільки від матеріально – речової частини ресурсів та більше від соціально – економічних форм їх використання у процесі визначення цілей суб'єктів, які приймають участь в інноваційному процесі.

Інноваційний потенціал складається і визначається відповідними підходами: ресурсний, структурно – інституційний, та функціональний. Ресурсний потенціал як складова інноваційного потенціалу – це сукупність ресурсів, які використовуються у соціально – економічних формах задля виробництва інноваційної продукції, яка задовольняє суспільні потреби. Він створює матеріально-технічну базу інноваційної сфери та існує як упорядкована система ресурсів у натурально-вартісному вираженні.

Аналіз внутрішньої складової інноваційного потенціалу визначає використання структурно-інституціонального і функціонального підходів, що збережено в табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до визначення інноваційного потенціалу

Підхід	Його сутність
1. Структурно-інституціональний	Визначає структуру інноваційної діяльності, економічні зв'язки з зовнішнім середовищем (наукою, виробництвом).
2. Функціональний	Виявляє тимчасові закономірності інноваційного процесу: виробництво інноваційного продукту, його обмін, розподіл, споживання та відтворення циклу інноваційного процесу.

На кількісну і якісну сторони інноваційного потенціалу підприємства впливають короткострокові та довгострокові коливання

економічних показників економічного розвитку, в основі яких є потреба заміни частини основного капіталу. Об'єктивною основою оновлення

капіталу виступає окупність основного капіталу функціонуючого підприємства.

Оцінка інноваційного потенціалу підприємства за своїм складом і змістом поєднується в три традиційні підходи:

- доходний;
- порівняльний (ринковий);
- майновий (витратний, підхід з погляду акумуляції активів).

Доходний підхід заснований на очікуванні власника щодо володіння інноваціями і відіграє домінуючу роль в оцінці вартості потенціалу, тому що за своєю суттю інновації є одним із варіантів інвестування коштів в новачки, метою якого є одержання певного прибутку (надприбутку) на вкладений капітал.

Порівняльний (ринковий) підхід заснований на тому, що аналогічні інновації повинні продаватися за подібними цінами і якісного вибору

повної та достовірної інформації в процесі оцінки вартості інновацій та якісного вибору певної і достовірної інформації про об'єкт порівняння (відповідної інновації).

Майновий підхід заснований на уявленні про інновації, як майновий комплекс, вартість якого визначається вартістю всіх його складових (організаційних, фінансових, адміністративних), оцінених окремо за винятком зобов'язань. Даний підхід не враховує ефективності взаємного використання всіх складових інноваційного потенціалу і залишає поза увагою синергетичний ефект від їх взаємодії.

Застосування того чи іншого методу залежить від специфіки інновацій та цілей їх оцінки.

Під час обґрунтування вибору методів для проведення процесу оцінки інновацій необхідно враховувати переваги і недоліки, які містять у собі кожний підхід і метод, що подано в табл. 2 [4].

Таблиця 2

Переваги і недоліки підходів оцінки інноваційного потенціалу підприємства

Підхід	Переваги	Недоліки
1. Доходний	- враховує майбутні очікування; - враховує ринковий аспект; - враховує економічне застосування.	- трудомісткість прогнозування; - результати мають імовірнісний характер.
2. Порівняльний (ринковий)	- цілком ринковий метод; - відображає реальне співвідношення попиту та пропозиції, практику угод.	- заснований на минулому без урахування майбутніх очікувань; - вимагає велику кількість виправлень; - труднощі зі збирання необхідної інформації.
3. Майновий	- ґрунтується на реально існуючих інноваціях; - єдино можливий для деяких підприємств, які впроваджують інновації.	- не враховує вартість деяких нематеріальних інновацій; - не враховує майбутнє очікування; - не враховує ефективність використання інновацій.

Метод оцінки вартості інновацій (інноваційної діяльності), що тією чи іншою мірою пов'язані з аналізом очікуваних доходів, можна розділити на дві групи:

методи засновані на прогнозах грошових потоків;

методи засновані на «надприбутку» [2; 7].

Застосування методів (методів дисконтування грошових потоків і капіталізації прибутку) найбільш обґрунтовано для оцінки нововведень (інновацій), що мають визначену, бажано прибуткову історію дифузних інновацій, які знаходяться на стадії зростання ЖЦІ або стабільного розвитку.

Вартісна оцінка інновацій за допомогою методів, заснованих на аналізі надприбутку, базується на моделі економічної доданої вартості, величина якої надає уявлення про результати інноваційної діяльності підприємства в будь-

якому окремо взятому році. Дана група включає два основних методи:

метод економічної доданої вартості (EVA);

метод Едварда-Ольсона (ЕВО).

Порівняльний підхід щодо оцінки інновацій (інноваційної діяльності) використовується за умов наявності достатньої бази даних про угоди купівлі – продажу.

Майновий підхід до оцінки інновацій заснований на визначенні суми витрат ресурсів на їх відтворення або заміщення існуючих з урахуванням стадій ЖЦІ.

При оцінюванні економічної кон'юнктури на формування і використання інноваційного потенціалу виокремлюється декілька точок зору:

стрімке зростання інноваційної активності сприяє зростанню виробництва;

активність характерна для періоду погіршення кон'юнктури;

інноваційний потенціал максимальний до

вимог при середньому рівні попиту зі сторони матеріального виробництва.

Висновки. В умовах ринкової економіки на використання інноваційного потенціалу підприємства впливає характер конкуренції, яка спонукає виробників до впровадження інновацій. Однак конкуренція товаровиробників не впливає на темпи оновлення інноваційного потенціалу, вона виступає чинником, який стимулює його розвиток.

Масштаби формування інноваційного потенціалу підприємства визначають інвестиційні можливості суб'єктів у тих випадках, коли спостерігається висока капіталоемність новацій. Недоступність фінансових джерел, від'ємна динаміка інвестиційних засобів у економіці, відсутність довіри у кредиторів знижує можливість використання інноваційного потенціалу при явній ефективності нововведень для виробників (підприємств).

Література

1. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 504 с.

2. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. — К.: ЦНЛ, 2005. — 352 с.
3. Могилів Ю.М. Конспект лекцій з дисципліни «Економіка і організація інноваційної діяльності». — Павлоград, 2008. — 160 с.
4. Могилів Ю.М. Конспект лекцій з дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства». — Павлоград, 2008. — 180 с.
5. Могилів Ю.М. Формування і нарощування інноваційного потенціалу підприємства за умов їх реструктуризації // Сборник научных трудов докторантов и соискателей ИЭП НАН Украины. — Донецк, 2004. — С. 218-224.
6. Ресурсы инноваций: организационный, финансовый, административный: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. И.П. Николаевой. — М.: ЦНЛ, 2005. — 352 с.
7. Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2004. — 316 с.

Поступила до редакції 17.10.08

© Ю.М. Могилів, 2008

УДК 339.9:341

С.А. Казанцева*

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ И НЕОБХОДИМОСТЬ ЕЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ В ИННОВАЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ

У статті розглядаються питання правового регулювання ЗЕД і надані рекомендації по реформуванню механізму зовнішньоекономічних зв'язків України в світовій системі господарювання.

В статье рассматриваются вопросы правового регулирования ВЭД и даны рекомендации по реформированию механизма внешнеэкономических связей Украины в мировой системе хозяйствования.

Постановка проблеми. Участие Украины в мировой системе хозяйствования требует коренной перестройки сферы государственного регулирования внешнеэкономической деятельности. Изменились приоритеты во внешнеэкономической деятельности: от определения ее важной роли в политике и восстановлении нарушенных связей, к курсу на полную самостоятельность и

самообеспеченность, и активное включение национальной экономики в мировое хозяйство.

Анализ последних исследований и публикаций. Регулирование внешнеэкономической деятельности отражены в работах Л.И. Абалкина, О.Т. Богомолова, В.М. Жукова, Ю.В. Макогона, С.П. Наливайченко, В.В. Покровской, Д.М. Стеценка, И.П. Фоминского и других.

* Казанцева С.О. — ст. викладач кафедри гуманітарних дисциплін Донецького економіко-гуманітарного інституту, м. Донецьк.